

*

’
,
,
,
,
,

.....”

((. . .))

Copyright © 2013

Уперше методологічно обґрунтовано співвідношення окремих аспектів самості із психічними інстанціями особистості, які встановлені Зигмундом Фройдом та на основі цього створений багатопараметричний опитувальник самості (БОС).

Досить часто у дослідженнях самість людини взаємопов’язують із Я-концепцією чи із Я людини. Але таке отождоження, на думку В.О. Янчука – неточне, оскільки самість утримує усі аспекти людської сутності, у т. ч. й неусвідомлювальні, а Я-концепція – усвідомлювальні, тобто ті, що осмислюються (фіксуються) людиною. Вони й постають орієнтиром для її самооцінки, рівня домагань, самозростання [4]. Водночас Х. Кохут [1], аналізуючи самість, співвідносить її за значущістю із структурними компонентами особистості, які свого часу обґрунтував З. Фройд – Іg, Еgo, Супер-Еgo [2].

Зазначена ідея досить слухна та підтримується нами. У зв’язку із цим пропонуємо окремі аспекти формовияву самості у співвідношенні із структурними компонентами особистості (*табл. 1*).

У цьому контексті також доречно поєднати три функціонально різні компоненти (Іg, Еgo, Супер-Еgo) із відомими принципами життєактивності людини: Над-Я (Супер-Еgo) – із принципом моральності, Я (Еgo) – із принципом реальності, а Іg (Воно) – із принципом задоволення. Відтак стає зрозуміло, що перший аспект формовияву самості (див. табл. 1, пункт 1 – що Я дуже люблю в собі) характеризує наші засвоєні моральні цінності, заборони і норми, другий – свідомі інтенції, які виникають через думки, сприймання, відчуття, пам’ять, хоча часто спрацьовують і наші ціннісно-сміслові аспекти, тобто Над-Я. Крім того, Еgo виконує посередницькі функції між бажаннями Воно і моральними принципами Над-Я, а тому прагне якомога реальніше оцінити неприйняття чогось в собі, “догодити” і

* Дослідження здійснене у рамках науково-дослідницької теми “Соціогуманітарна мислєдїяльність як методологічна основа соціальної роботи” кафедри соціальної роботи ТНЕУ, затвердженої УкрНПІ на 2009–13 роки (держреєстраційний номер 0109U000042).

Таблиця 1

**Співвідношення аспектів формовияву самості
із структурними компонентами особистості**

Аспекти формовияву самості			
1. Що Я дуже люблю (приймаю, ціную) в собі	2. Що Я дуже не люблю (не приймаю, не ціную) в собі	3. Що Я дуже не люблю (категорично не приймаю) в значимій (або знайомій чи рідше випадковій) для мене людині	4. Що Я хотів(-ла) би змінити на краще в навколишніх
Вияви Над-Я (Супер-Его), а також Я (Его)	Вияви Я (Его), а також Над-Я (Супер-Его)	Вияви Іg (Воно), які можуть бути приховані від себе і можуть суперечити Я (Его); але здебільшого яскраво виявляються	Поперемінна актуалізація усіх інстанцій (Іg, Его, Над-Я) залежно від внутрішньої ситуації
Психічні інстанції особистості за З. Фрейдом			

Супер-Его, і Іg. Третій аспект формовияву самості (пункт 3) дає змогу зрозуміти нам те, що ми найбільше не любимо в собі. Адже те, що категорично не приймаємо в комусь (в одних, наприклад, чиясь риса характеру викликає відразу, в інших – гнів, агресію чи дратівливість на тлі помсти, в третіх – серцебиття й образу, в четвертих – побіління або почервоніння, потовиділення, в п'ятих – поєднання майже всього названого і т. ін.), те, насправді, є в нас. Тому ми і “притягаємо” так званих “ворогів” (хоча – це наші вчителі) своєю аурою, щоб побачити в них, через їхні негативні чи ганебні риси, себе.

Відповідно до цього, пропонуємо багатопараметричний опитувальник самості (БОС), що охоплює чотири аспекти її формовияву та одинадцять параметрів оцінювання (*табл. 2*). Із запропонованим бланком можна працювати як індивідуально з обстежуваним, так і з групою. Опитувані повинні дати відповіді на поставлені запитання та записати їх. Ті “клітинки”, в яких не знаємо що написати, залишаємо пусті, або ставимо прочерк.

Якісний аналіз результатів здійснюємо через опис-характеристику обстежуваного та за допомогою табл. 1, підґрунтям якої є психоаналітичні підходи.

Основою визначення параметрів самооцінювання в табл. 2 була безпосередня участь у семінарі на тему: “Робота в причині” (м. Київ, Інститут ім. Богомольця). Учасникам семінару було запропоновано продіагностувати себе шляхом самооцінювання через такі параметри: стан здоров'я, особистісний розвиток, задоволення сімейним станом (батьківська сім'я чи своя) і фінансовим забезпеченням, вибрану професію, духовний рівень розвитку (*рис. 1*). Кожен параметр рисунку оцінюється 100%, де стоїть завдання проставити біля секторів кількість відсотків (наприклад, рівень задоволення вибраною професією, на мою думку, сягає 70%, а особистісним розвитком – 50% і т.д.), намалювати діаграму та заштрихувати її. Це і буде “колесо” саморуху людини.

Таблиця 2

Багатопараметричний опитувальник самості

№ п/п	Параметри самооцінювання стосовно таких аспектів життєреалізування себе як:	Аспекти формовияву самості			
		Що Я дуже люблю (приймаю) в собі	Що Я дуже не люблю (не приймаю) в собі	Що Я дуже не люблю (категорично не приймаю) в значимій (або знайомій чи рідше випадковій) для мене людині	Що Я хотів (-ла) би змінити на краще в навколишніх
1.	здоров'я				
2.	особистісного розвитку (моральність, відповідальність тощо)				
3.	сім'ї (батьківська, власна)				
4.	фінансового забезпечення				
5.	вибраної професії (або працевлаштування)				
6.	духовного розвитку				
7.	зовнішнього вигляду				
8.	взаємин із братами, сестрами				
9.	взаємин із власними дітьми				
10.	взаємин із друзями, знайомими				
11.	інших аспектів життя				

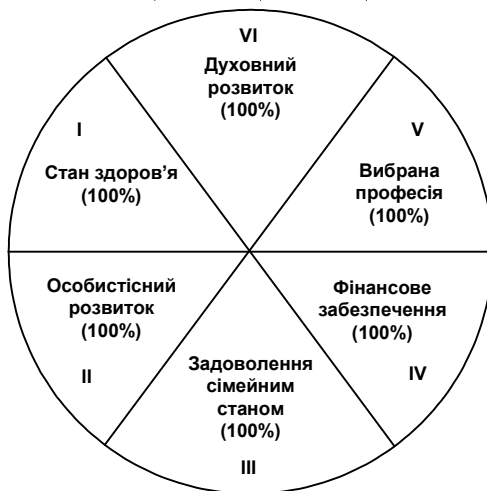

Рис. 1.

“Колесо” саморуху людини в соціумі (за Ю.В. Тарховим)

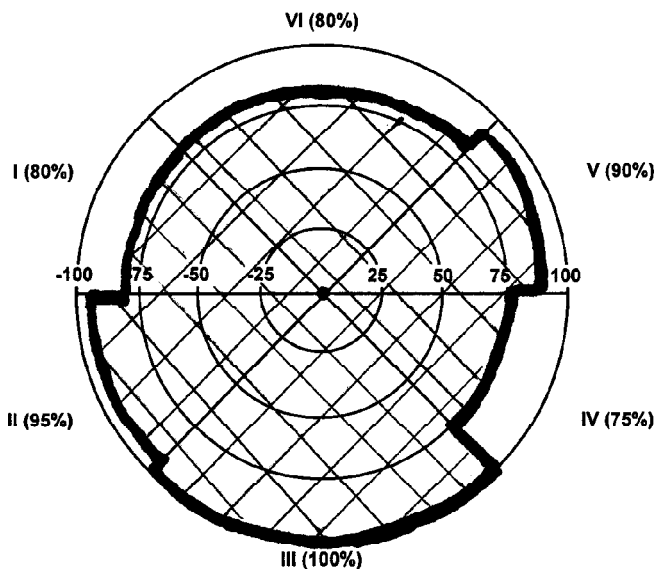

Рис. 2.

“Колесо” саморуху людини в соціумі

Наведемо приклад самопротестованої людини наочно (*див. рис. 2*). Аналізуючи цю діаграму можемо стверджувати, що “колесо” саморуху людини в суспільстві майже ідеальне, оскільки усі сектори знаходяться в межах 75–90%. Це означає, що вона на цьому відтинку життя просувається з більшменш великою амплітудою руху і майже не “шкунтильгає” на цей момент теперішнього. Часто буває, що діаграми відображені гострими кутами (20–90%), і тоді стає зрозуміло, що особа рухається у часопросторі “скачками”, бо в секторах є прогалини. Останні й показують опитуваному над чим саме і де треба працювати над собою.

1. Кохут Х. Аналіз самости: Систематический подход к лечению нарциссических нарушений личности : Пер. с англ. – М., “КогитоЦентр”, 2003. – 308 с.

2. Фрейд З. “Я” и “Оно”. – В 2-х кн. – Тбилиси: Мерани, 1991. – Кн. 1. – С. 351–392.

3. Фурман А.В., Гуменюк О.С. Психологія Я-концепції: Навч. пос. – Львів: Новий Світ-2000, 2006. – 360 с.

4. Янчук В.А. Введение в современную социальную психологию: [учеб. пособие для вузов] / Владимир Александрович Янчук. – Мн.: АСААР, 2005. – 768 с.